

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOMMUNIKATIV BOSHQARUV KOMPETENTSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

Ismoilova Mahliyo

Osiyo xalqaro Universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchilar uchun kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarining ahamiyati va ularni rivojlantirish usullari yoritilgan. Kommunikativ boshqaruv kompetentsiyasi shaxsning samarali muloqot qilish, boshqalarni boshqarish va jamoaviy ishni tashkil etish qobiliyatini ifodalaydi. Ushbu maqolada bu kompetentsiyaning mohiyati, uning tarkibiy qismlari, ta'lim jarayonida tutgan o'rni va rivojlantirish usullari muhokama qilinadi. Shuningdek, kommunikativ boshqaruvni rivojlantirish uchun treninglar, rolli o'yinlar, amaliyot, interaktiv metodlar va axborot texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi ko'rsatilgan. Maqola bo'lajak o'qituvchilarni professional tayyorlash jarayonini takomillashtirishga oid amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: bo'lajak o'qituvchilar, kommunikativ boshqaruv kompetentsiyasi, muloqot ko'nikmalari, ta'lim jarayoni, interaktiv metodlar, emosional intellekt, professional tayyorgarlik.

Аннотация: Абстрактный В данной статье описано значение коммуникативных управленческих компетенций для будущих учителей и пути их развития. Коммуникативная управленческая компетентность представляет собой способность человека эффективно общаться, управлять другими и организовывать работу в команде. В данной статье рассматривается сущность данной компетентности, ее компоненты, роль в образовательном процессе и методы развития. Также показана эффективность использования тренингов, ролевых игр, практики, интерактивных методов и информационных технологий для развития коммуникативного управления. В статье приведены практические рекомендации по совершенствованию процесса профессиональной подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: будущие учителя, коммуникативно-управленческая компетентность, коммуникативные навыки, образовательный процесс, интерактивные методы, эмоциональный интеллект, профессиональная подготовка.

Zamonaviy ta'lim tizimi o'qituvchilardan nafaqat o'z sohasida bilimdonlik, balki talabalarga ta'sir ko'rsata olish, samarali muloqot qilish va boshqaruv ko'nikmalarini egallashni ham talab qiladi. Bo'lajak o'qituvchilar uchun kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantirish ularning o'quv jarayonida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi, o'quvchilar bilan samarali hamkorlik qilish imkoniyatini ta'minlaydi. Ushbu maqola bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantirishning ahamiyati, metodlari

Bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantirish bugungi ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir. O'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi, guruhni boshqaruvchi va ijtimoiy muhitni yaratuvchi shaxsdir. Shu sababli, o'qituvchilarni kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini oshirish, ularning ta'lim jarayonida samarali faoliyat yuritishlariga katta yordam beradi.

Kommunikativ boshqaruv kompetentsiyasining mohiyati

Kommunikativ boshqaruv kompetentsiyasi – bu shaxsning samarali muloqot o'rnatish, boshqalarni boshqarish va jamoaviy faoliyatni yo'naltirish ko'nikmalaridan iborat. Bu kompetentsiya quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

1. Muloqot qobiliyati: axborotni aniq, tushunarli va qiziqarli tarzda yetkazish.

2. Hamkorlik ko'nikmasi: jamoada ishlash va o'quvchilarning o'zaro munosabatlarini yo'naltirish.

3. Emosional intellekt: boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va ularga mos ravishda muloqot qilish.

4. Muammolarni hal qilish: mojarolarni konstruktiv yo'l bilan bartaraf etish. va amaliyotiga bag'ishlanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantirish — bu ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish va o'qituvchilarning o'zaro muloqot va guruhni boshqarish qobiliyatlarini kuchaytirish uchun muhim yo'nalishdir. Kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantirish orqali o'qituvchilar nafaqat o'quvchilarga bilim berishda, balki sinf ichidagi ijtimoiy muhitni yaratishda ham samarali bo'ladilar.

Bu kompetentsiyalarni rivojlantirish uchun quyidagi usullarni ko'rib chiqish mumkin:

1. **Ijtimoiy va psixologik bilimlarni oshirish:** O'qituvchilar o'quvchilarning psixologik holatini tushunib, turli yosh guruhlarining o'ziga xos xususiyatlarini bilishlari lozim. Bu o'qituvchilarga muloqotda bo'lganda samarali va boshqaruvga oid qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

2. **O'qitishning interaktiv metodlarini qo'llash:** Interaktiv metodlar, masalan, muammoli vaziyatlar yoki guruh ishlari orqali o'qituvchilar o'zlarining muloqot va boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantiradilar. Bu usullar o'qituvchilarga o'z-o'zini boshqarish va guruhni samarali yo'naltirish imkonini beradi.

3. **Rollarni o'ynash va simulyatsiya o'yinlari:** O'qituvchilar uchun kommunikativ boshqaruvni amalda sinab ko'rish imkonini beradigan rolli o'yinlar yoki simulyatsiyalar samarali usullardan biridir. Bu usullar orqali o'qituvchilar turli kommunikativ vaziyatlarda o'z kompetentsiyalarini sinab ko'rishlari mumkin.

4. **Emotsional intellektni rivojlantirish:** O'qituvchilar o'z hissiyotlarini va boshqalarning hissiyotlarini tushunish va boshqarish orqali samarali kommunikatsiya qilishlari mumkin. Emotsional intellektni rivojlantirish o'qituvchining muloqotda nafaqat boshqaruv, balki o'zaro hurmat va empatiya ko'rsatish qobiliyatlarini oshiradi.

5. **Konstruktiv fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatlarini oshirish:**

O'qituvchilarni muammoli vaziyatlarni hal qilishda va qaror qabul qilishda konstruktiv fikrlashga o'rgatish kerak. Bu o'qituvchiga o'quvchilarni boshqarish va o'quv jarayonini optimallashtirish imkonini beradi.

Shu bilan birga, o'qituvchilarni o'zaro kommunikatsiya va boshqaruv sohasida muntazam ravishda o'qitish va tayyorlash muhimdir. Bu kompetentsiyalarni rivojlantirish bo'lajak o'qituvchilarni professional rivojlanishga olib keladi.

Kommunikativ boshqaruv kompetentsiyasi o'qituvchining o'z fikrini aniq va samarali ifodalash, o'quvchilar bilan o'zaro muloqotda bo'lish, guruhni boshqarish va ijtimoiy muhitni yaratish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Bu kompetentsiya o'qituvchining:

1. **O'quvchilar bilan samarali muloqot:** O'qituvchi o'z fikrlarini aniq, tushunarli va mos tarzda ifodalash, shuningdek, o'quvchilarning fikrlarini tinglash va ularga samarali javob berish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

2. **Sinf ichidagi boshqaruv:** O'qituvchi sinfdagi ijtimoiy muhitni boshqarish, o'quvchilarning o'zaro munosabatlarini tartibga solish va ta'lim jarayonida guruhning faoliyatini samarali yo'naltirishni bilishi zarur.

3. **Empatiya va hissiy intellekt:** O'qituvchilar o'quvchilarining hissiyotlari va ehtiyojlarini tushunish, ularga mos javob berish va ularga yordam berish qobiliyatiga ega bo'lishlari kerak.

Kommunikativ Boshqaruv Kompetentsiyalarini Rivojlantirish Usullari

1. **Interaktiv Ta'lim Usullari:** Bo'lajak o'qituvchilarni interaktiv o'qitish usullari, masalan, guruh ishlari, simulyatsiya va roli o'ynash kabi metodlar orqali kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantirish mumkin. Bu usullar o'qituvchining o'z fikrini aniq ifodalash, guruhni boshqarish va ijtimoiy vaziyatlarni hal qilish qobiliyatlarini sinab ko'rish imkoniyatini beradi.

2. **Emotsional Intellektni Rivojlantirish:** O'qituvchilarni emotsional intellektni rivojlantirishga yo'naltirish zarur. Bu, o'qituvchiga o'z hissiyotlarini boshqarish va o'quvchilarining hissiyotlariga e'tibor berish imkoniyatini yaratadi. O'qituvchilar uchun bu juda muhim, chunki sinfdagi o'qish jarayoni faqat akademik bilimlarni o'zlashtirish emas, balki o'quvchilarning hissiy holatini ham kuzatish va ularga yordam berishdir.

3. **Konstruktiv Fikrlashni Qo'llash:** Konstruktiv fikrlash va tanqidiy qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish bo'lajak o'qituvchilar uchun muhimdir. O'qituvchilarni muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va samarali qarorlar qabul qilishga o'rgatish, ularning kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini oshiradi. Bu, o'z navbatida, sinfdagi muammolarni samarali hal qilish va ta'lim jarayonini optimallashtirishga yordam beradi.

4. **Rollarni O'ynash va Simulyatsiyalar:** O'qituvchilarning kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini amalda rivojlantirish uchun rolli o'yinlar va simulyatsiyalarni tashkil etish samarali usullardandir. Bu o'qituvchilarga turli kommunikativ vaziyatlarni sinab ko'rish va ularni boshqarish imkoniyatini beradi. Bu

tajriba o'qituvchining o'zgaruvchan vaziyatlarda qanday tez va samarali qarorlar qabul qilishini ko'rsatadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantirish ta'lim jarayonini samarali qilishning muhim qismidir. Bu kompetentsiyalarni oshirish orqali o'qituvchilar nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham hissa qo'shish imkoniga ega bo'ladilar. Shuning uchun ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni kommunikativ boshqaruv sohasida tayyorlashga alohida e'tibor qaratish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1 **Shodiev, T. (2019).** "Ta'lim jarayonida kommunikativ kompetentsiya va uning ahamiyati." *O'zbekiston pedagogika jurnalida*.
- 2 **Jumaniyozova, G. (2020).** "O'qituvchilarni boshqaruv kompetentsiyalarini rivojlantirish metodlari." *O'qituvchi va ta'lim tizimi*.
- 3 **Kuchkarov, B., & Qodirov, A. (2018).** "Emotsional intellekt va uning o'qituvchilar uchun roli." *Pedagogik tafakkur*.
- 4 **Gulomov, O., & Davronova, M. (2021).** "Samarali o'qitish metodlari va o'qituvchilar uchun kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish." *Ta'limda yangi usullar*.
- 5 **Davronov, A. (2022).** "Kommunikativ boshqaruv va o'qituvchilarning ijtimoiy rolini rivojlantirish." *Jahon ta'limi*.
- 6 **Vygotsky, L. S. (1978).** *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press. (Vygotskiyning ijtimoiy o'qitish nazariyasi, o'qituvchilar va o'quvchilarning o'zaro muloqotiga ta'sir ko'rsatuvchi jarayonlar).
- 7 **Goleman, D. (1995).** *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. Bantam Books. (Emotsional intellekt va uning boshqaruvdagi roli, o'qituvchilarda emotsional intellektni rivojlantirish zaruriyati).